

BESLUT

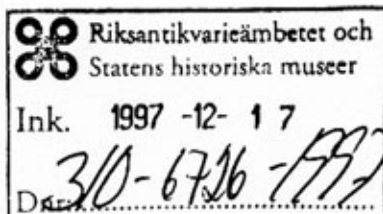
1997-12-10

221-3969-97

Del. kvitto

LÄNSSTYRELSEN
SKARABORG

Byggnadsminnesförklaring av Näs herrgård på fastigheten Näs 4:6 i Bjurbäcks socken, Mullsjö kommun

Beslut

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap 1 § lagen (SFS 1988:950) om kulturminnen mm (KML) Näs herrgård för byggnadsminne.

Länsstyrelsen meddelar med stöd av 3 kap 2 § samma lag följande skyddsföreskrifter.

Skyddsföreskrifterna omfattar del av fastigheten Näs 4:6 enligt bifogad karta (bilaga 1) och avser de byggnader som markerats med nummer 1-9 på situationsplanen (bilaga 2): manbyggnad (1), norra flygeln (2), södra flygeln (3), mangelbod (4), porthus (5), magasin (6), f.d. bostadshus (7), stall (8) och ladugård / lada (9).

1. Byggnaderna 1-6 får inte rivas, flyttas eller till sin exteriör byggas om eller på annat sätt förändras.
2. I byggnad 5 får inte ingrepp göras i stomme, rumsindelning eller fast inredning.
3. Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård och underhållsarbeten skall utföras med traditionella material och metoder på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
4. Vid förändring av exteriören på byggnaderna 7, 8 och 9 skall utformning, materialval och färgsättning anpassas till övriga byggnader. Samråd ska ske med Länsstyrelsen.
5. Det område kring byggnaderna som på bilagda karta avgränsats med en röd linje får inte ytterligare bebyggas och skall hållas i sådant skick att byggnadernas karaktär och utseende inte förvanskas.

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen enl. 3 kap. 14 § KML lämna tillstånd till att byggnadsminnet ändras i strid med skyddsföreskrifterna.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Postgiro
542 85 MARIESTAD	HAMNGATAN 1	0501-650 00	0501-652 01	351 86-6

1997-12-10

221-3969-97

Redogörelse för ärendet

1930 dokumenterades Näs Herrgård av Nordiska Museet som bl a gjorde uppmättningsritningar och fotograferade manbyggnaden etc. Skaraborgs länsmuseum har under slutet av 1960-talet uppmärksammat Näs herrgård och engagerade sig även i ärendet återkommande gånger under 1970-talet. Riksantikvarieämbetet har också under denna tid verkat för att herrgården skall bevaras. I synnerhet är det porttornet som är märkligt.

I den kulturhistoriska inventeringen av Mullsjö kommun som gjordes 1977 föreslås att Näs herrgård får utökat skydd genom byggnadsminnesförklaring.

1977-78 gjordes en dokumentation av Näs herrgård (Rapport 1977-78: Byggnadsdokumentation, Näs herrgård, Bjurbäcks socken, Mullsjö kommun, Västergötland). Denna innehåller en kort historik, fotodokumentation och uppmättningsritningar.

1978 flyttades enstaka föremål och byggnadsdetaljer från Näs till Länsmuseet. Detta för att rädda dessa undan den vandalisering som då pågick av herrgården.

1984-85 gjordes en genomgripande upprustning av huvudbyggnaden som vid denna tid var starkt förfallen. För denna upprustning, som planerades i samråd med Skaraborgs länsmuseum, utgick tilläggsån för kulturhistoriska merkostnader.

Flera större byggnadsvårdsbidrag har utgått till upprustning av byggnader på Näs Herrgård under åren 1993 - 96. I samband med dessa satte Länsstyrelsen som villkor att Näs herrgård byggnadsminnesförklarades.

Den 17 juli 1997 väckte Länsstyrelsen i en remiss till fastighetsägaren, Riksantikvarieämbetet och andra berörda frågan om byggnadsminnesförklaring av Näs herrgård och översände samtidigt förslag till skyddsföreskrifter för berörda byggnader inom rubricerad fastighet.

Fastighetsägaren har i skrivelse som inkom Länsstyrelsen den 3 september 1997 tillstyrkt byggnadsminnesförklaring och de därtill föreslagna skyddsföreskrifterna.

Byggnadsnämnden, Mullsjö kommun, har vid sammanträde den 21 augusti 1997 ställt sig positiva till en byggnadsminnesförklaring av Näs herrgård.

Skaraborgs länsmuseum tillstyrkte byggnadsminnesförklaring och de därtill föreslagna skyddsföreskrifterna i en skrivelse som inkom Länsstyrelsen den 14 augusti 1997.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har i en skrivelse, som inkom Länsstyrelsen den 3 september 1997, ställt sig tveksamma till en byggnadsminnesförklaring av hela gården på grund av de stora förändringar som flertalet av gårdens byggnader genomgått. De föreslår istället att porthuset blir föremål för bygg-

1997-12-10

221-3969-97

nadsminnesförklaring medan övriga byggnader skulle ingå i ett skyddsområde som föreslås skyddas genom kommunala områdesbestämmelser.

Riksantikvarieämbetet har i en skrivelse som inkom Länsstyrelsen den 25 september 1997 tillstyrkt byggnadsminnesförklaring med följande synpunkter. RAÄ anser att byggnad 5 (porthuset) ska skyddas såväl exteriört som interiört medan byggnaderna 1, 2, 3, 4 och 6 enbart bör ges ett exteriört skydd. Skyddsområdet föreslås inte omfatta byggnad 9 (ladugården). Byggnaderna 7 och 8 föreslås ingå inom skyddsområdet, men inte ges byggnadsminnesstatus.

Länsstyrelsen har, efter remisstidens utgång, och med hänsyn till de synpunkter som inkommit, reviderat byggnadsminnesförklaringens omfattning och de därtill hörande skyddsföreskrifterna. Länsstyrelsen i Jönköpings län har där efter, vid samråd, tillstyrkt byggnadsminnesförklaring.

Beskrivning

Näs herrgård med tillhörande byggnadsbestånd är belägen på en udde i Näs-sjön. Den nuvarande manbyggnaden, uppförd på 1770-talet, ligger nära sjön och har två flyglar. Ytterligare tre byggnader ligger kring den rektangulära gårdsplanen. Porthuset, sannolikt från sent 1600-tal, är troligen unikt.

1541 omtalas Näs för första gången i akterna. Mangårdsbebyggelsens slutna karaktär indikerar en tidig tillkomsttid för gårdsanläggningen i dess nuvarande form. Byggnadernas placering tyder på att det inte skett några större förändringar av mangårdens disposition sedan 1600-talet och porthuset är en kvarleva från denna tid. Sannolika rester från ett äldre byggnadsbestånd finner man dessutom i källarvåningarna under huvudbyggnaden samt norra och södra flygeln.

Byggnadsminnet Näs herrgård består av följande byggnader:

- 1) Huvudbyggnaden som är uppförd på 1770-talet av Carl Göran Lillie är byggd med en stomme av timmer. Den är i ett och ett halvt plan och vilar på en äldre källarvåning av sten. Byggnaden är klädd med en gulmålad locklistpanel och har ett brutet tegeltäckt tak med avvalmade gavelspetsar. Genomgripande renovering är utförd 1984-85.
- 2) Norra flygeln. Enplansbyggnad uppförd 1816 av timmer. Klädd med faluröd locklistpanel. Tegeltäckt sadeltak. Den ålderdomliga källaren som till större delen är tunnvalvd utgör med all sannolikhet en kvarleva från en tidigare byggnad på platsen. Exteriören och interiören är till betydande delar rekonstruerad på 1990-talet efter ett starkt förfall.
- 3) Södra flygeln. Enplansbyggnad med vind uppförd omkring 1760 av timmer på en äldre källarvåning av sten. Klädd med faluröd locklistpanel. Brutet tegeltäckt tak med avvalmade gavelspetsar. Interiört renoveringsbehov föreligger.

1997-12-10

221-3969-97

- 4) Mangelbod i ett plan med källare. Nästan kvadratisk grundplan. Uppförd på 1780-talet av timmer. Klädd med faluröd locklistpanel. Tegeltäckt tälttak. Vålbevarad.
- 5) Porthuset. I en dendrokronologisk undersökning i samband med den senaste upprustningen av porttornet har timret i detta daterats till 1689-95. Byggnaden består av två bodar flankerande ett mittparti som nederst bildar en körport. Över körporten, vars markbeläggning är stensatt, reser sig ett torn. Byggnaden är delvis brädfordrad och målad i falurött. De båda bodarna är täckta med valmade spåntak. Det mellanliggande tornets två takfall är svängda och klädda med stickspån. Restaurerad 1994.
- 6) Magasinet (Norra boden). Timrad byggnad i två plan. Står på stenplintar och är utvändigt klädd med faluröd locklistpanel. Tegeltäckt sadeltak. Delar av timret i denna byggnad är enligt dendrokronologisk datering avverkat kring 1690 och 1770. Byggnaden är troligen uppförd under 1760-70-talen och då delvis av återanvänt timmer. Utseendet vid byggnadstiden är oklart. En ombyggnad har sannolikt skett år 1896. Årtalet finns bl a inhugget invid trappräcket i första planet. I samband med att byggnaden under tidigt 1990-tal gjordes om till galleri togs en lanternin upp i taket.

Inom skyddsområdet ingår dessutom följande byggnader:

- 7) F.d. bostadshus. Enligt uppgift uppfört omkring 1760 av timmer. Avkortat mot norr, troligen på 1940-50-talen.
- 8) Stall. Uppfört omkring 1760. Senare förkortat och ombyggt.
- 9) Ladugård / lada. Sannolikt uppförd på 1870-talet. Ladugårdsdelen är byggd i gjutteknik med gjutjärnsfönster. Ladan är uppförd i en "falsk" skiftesverkskonstruktion där man delvis har återanvänt äldre byggnadsmaterial. Byggnadens sadeltak är täckt med en äldre takplåt. Byggnaden är interiört ombyggd till konsertlokal.
- 10) Vedskjul. Uppfört 1994 på platsen för ett äldre brygghus och avträde.

Motiv

Av byggnadsbeståndet på Näs herrgård utgör porthuset från sent 1600-talet den i särklass märkligaste byggnaden. Det är en av landets få monumentalt utformade entrébyggnader till mindre karolinska herrgårdsanläggningar.

Näs herrgård utgör som helhet en väl bevarad herrgårdsmiljö där byggnadernas nuvarande lägen sannolikt härstammar från 1600-talet. Från denna tid är idag porthuset bevarat. Huvudbyggnaden från 1770-talet, flyglarna från omkring 1760 respektive år 1816 samt bodarna utgör tillsammans med porthuset en väl sammanhållen miljö som vittnar om äldre tiders byggnadsskick. Mangårdsbebyggelsen bildar ett för karolinska herrgårdar karaktäristiskt nästan slutet gårdsrum.

1997-12-10

221-3969-97

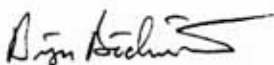
Länsstyrelsen instämmer i Riksantikvarieämbetets bedömning att skyddet, för att visa porthusets funktionella samband med en gårdsanläggning, även bör omfatta exteriören på de intilliggande yngre byggnaderna.

Länsstyrelsen finner att Näs herrgård med dess byggnader har ett så betydande kulturhistoriskt värde att gården kan anses som synnerligen märklig och därigenom uppfyller kraven för en byggnadsminnesförklaring enligt 3 kap 1 § lagen om kulturminnen m.m.

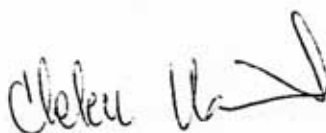
Detta beslut gäller även om det överklagas.

Detta beslut kan överklagas hos länsrätten, bilaga formulär nr. 11.

I detta ärende har landshövdingen Bäckström beslutat och antikvarien Kainert varit föredragande. I handläggningen har även länsantikvarien Björkman, länsarkitekten Friberg-Karlsson och juristen Hedberg deltagit.

Birger Bäckström

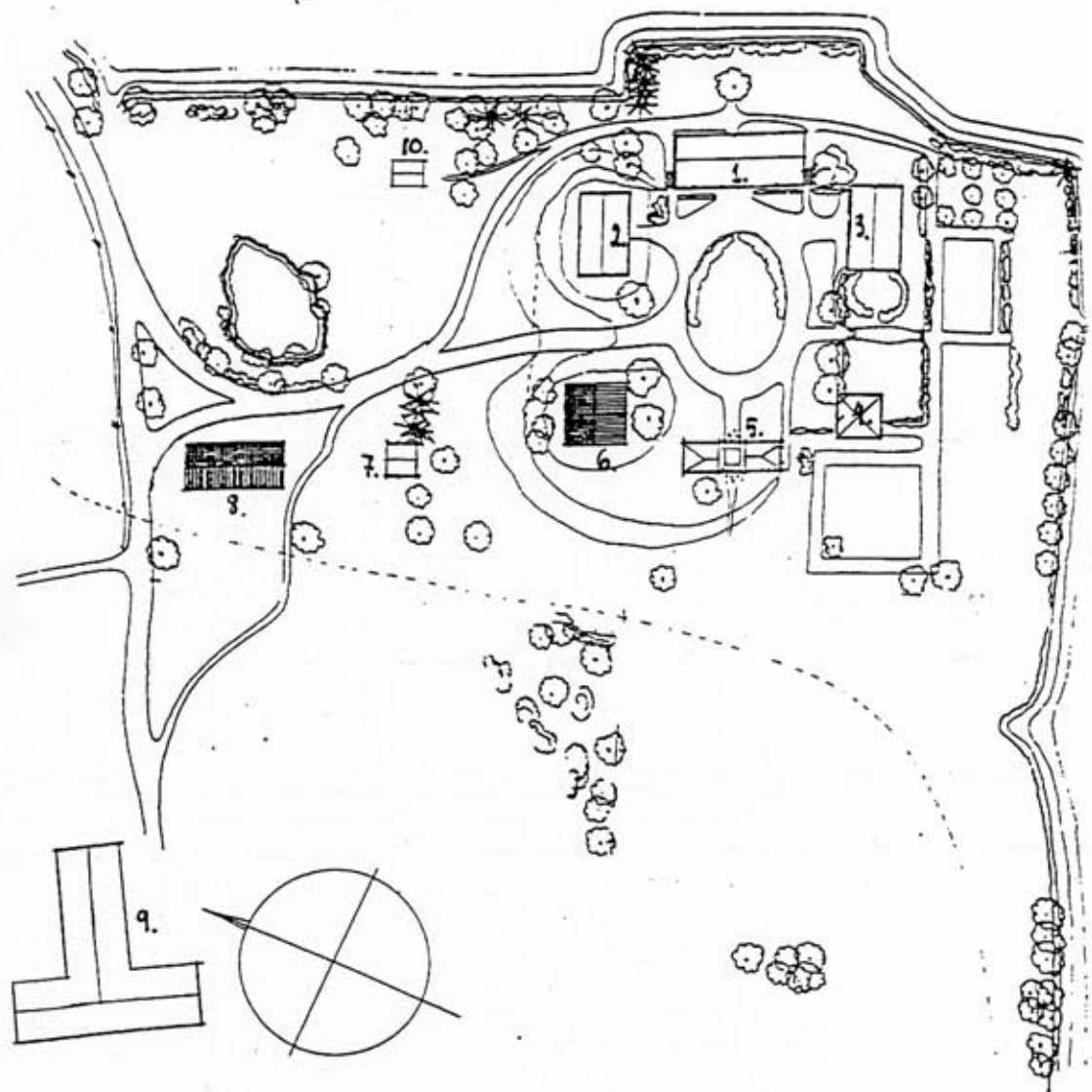
Helen Kainert

Meddelande till lantmäteriet för inskrivning i fastighetsregistret och till byggnadsnämnden i Mullsjö kommun ofördröjligen efter det att beslutet vunnit laga kraft.

Kopia till:

RAÄ
Skaraborgs länsmuseum
Nordiska museet
Arkitekturmuseum
Länsstyrelsen i Jönköpings län
Jönköpings läns museum
Kulturnämnden i Mullsjö kommun
MMA-plan
MMA-kultur
BM-pärm
EB
HK
Akten

N Ä S J Ö N
Skaraborgs län
Ejurbäcks s:n
Näs

Situationsplan över Näs herrgård. Upprättad efter Nordiska Museets uppmätning 1930. Skala ca 1:1000

